

smeltedigel Iran. Forfatteren skelner mellem udveksling af ideer og bytte af varer; til ideer hører ikke kun religioner som buddhismen og kristendommen, men også menneskelig erfaringer om f.eks. vejbygning og kommunikation. Også opfindelser og tekniske fremskridt falder ind under ideer; der nævnes brugen af stigsøjle og dyrkning af vinstokken. Mere konkret er selvfølgelig udvekslingen af varer, selv om man ikke er sikker på handelsvejene på den tid; den berømte silkevej berøves af del af sin romantik, og forfatteren mener, at romerrigets årlige import af silke kunne ligge på højst 10 kameler!

Hovedvægten ligger på nomadestaternes formidlende rolle og bindets midterste 100 sider om karavanebyer, arven fra Alexander, Iran med både parthere og sassanider frem til »Jødedommen mellem Iran og Roma« er fascinerende læsning. Men det er ikke let læst; det vrirler med usædvanlige navne og stednavne, som det kan være svært for læseren at holde styr på – her ville et elementært kort med navne have været til god hjælp.

Også det sidste store afsnit om romerriget (125 s.) holder sig til de store linier som f.eks. kejsermagten og dens grundlag, storbyen Roma, Pax Romana, kristendommens fremtrængning og hærens barbarisering. Det er kulturhistorie på højt plan og med mange nye synspunkter, men forfatteren synes at forudsætte en ret så stor historisk viden hos sin læser, således nævnes s. 167 triumvirerne uden, at læseren har nogen mulighed for at vide, at der er tale om det »Andet triumvirat«; samme side omtales arveafgiften »vicesima« uden oversættelse, og læseren må selv gætte sig til, at den er identisk med den »5%«-afgift, der omtales s. 170. Netop når hovedteksten bevæger sig op og ned gennem de pågældende århundreder, er det vigtigt, at læseren får en strammere referensramme end den, der gives af tabeller og ruder.

Billeder, kort, plancher og ruder er som helhed fine og oplysende, men redaktionen synes ikke at være helt så håndfast som i de to første bind; der er således byttet om på to billedtekster på s. 185 og i Santa Pudenziana har Johannes og Matteus fået byttet om på deres symboler (s. 262).

Niels M. Saxtorph

Lexikon des Mittelalters III: Codex Wintoniensis bis Erziehungs- und Bildungswesen. München und Zürich, Artemis Verlag, (1984-) 1986. 2218 spalter.

Mest iøjnefaldende i bd. III af den store tyske middelalderencyklopædi er stikordet Dänemark med 38 spalter – en samproduktion af Erik Ulsig, Inge Skovgaard-Petersen, Ulla Lund Hansen, Else Roesdahl, Thelma Jexlev, Tore Nyberg og Thomas Riis. Med tanke på at Deutschland har fået 133 og England 69 spalter i samme bind, må det betragtes som en særdeles hæderlig behandling. Her kommer redaktionens alsidige planlægning til syne, således som også i andre store bidrag; dog er skandinaviske forskeres indsats stadigvæk relativt spredt. En række forskelligartede bidrag til skandinaviske emner skyldes således Harald Ehrhardt, der er fast medarbejder ved værket, og andre udenlandske forskere, også på det norrøne område. Der er stadig visse mangler i udvalget af stikord – Engelbrekt er ikke med – og da man konstaterer den udmærkede dækning af det skandinaviske aspekt i f.eks. Dialog, Dominikaner, Dorf, Ehe, Eigenkirche,

Entdeckungsfahrten, savner man det i Curia regis, Drama, Eigentum, Eisen. Leksikonnet er fortsat karakteriseret ved et højt niveau og en omfattende dækning i såvel små som store artikler. Men en vis udvidelse af medarbejderstaben til at omfatte flere nordiske forskere ville være ønskelig.

Tore Nyberg

BRIAN P. MCGUIRE (red.): Mennesker i Danmarks og Europas middelalder. Center for Europæiske Middelalderstudier. Kbh., Reitzel, 1986. 286 s. Ill. 160 kr.

Da den engelske godsejerdatter Elizabeth Paston i 1449 var ca. 20 år gammel, ønskede hendes mor, Agnes, at hun blev gift med en passende mand, hvis ejendom ikke var behæftet med gæld. Elizabeth accepterede, at det blev Stephen Scrope, en enkemand på 50, mærket af sygdom, men arving til en betydelig formue. Af ukendte årsager blev det alligevel ikke til noget ægteskab med Scrope og heller ikke med Sir William Oldhall eller med John Clopton af Long Melford, ja der kom til at gå ti år, før Elizabeth Paston blev gift. Hendes mor, der var enke og havde ansvaret for familien, blev hurtig godt træt af at have den voksne datter gående hjemme. Hun blev lukket inde og fik ind imellem nogle grove hug af moderen, der efter nogen tid indkvarterede hende hos Lady Pole. Noget uretfærdigt vil vi synes, for Elizabeth var faktisk helt indstillet på at gifte sig med en mand, der kunne sikre familieformuens beståen og vækst. Agnes var en omsorgsfuld og dygtig kvinde, der ønskede det bedste for sin datter, men det var svært af finde en passende mand, selvom storebroderen John gjorde, hvad han kunne. Ubevidst var hun vel lidt jaloux på datterens ungdom.

Historien om Agnes Paston fortælles af *Lis Hygum Thomsen*, der har kunnet øse af de berømte og grundigt kommenterede »Paston Letters«, mere end tusind breve og dokumenter omhandlende lavadelsfamilien Paston's opkomst og vækst 1422-1509. Et sådant materiale findes ikke i Danmarks middelalder, og når *Knud Prange* skriver om »en næsten ukendt kvinde«, Johanne Hansdatter Podebusk, er han henvist til at bygge på tre summariske afskrifter af tabte dokumenter; men som den kyndige genealog og heraldiker han er, kan han rekonstruere hendes forslægt og efterslægt i mange led og redegøre for Podebusk'enes godstransaktioner. Tættere kan han desværre ikke komme fru Johanne. Hun blev tidlig forældreløs og tidlig enke, døde måske allerede som 38-årig og har næppe oplevet at holde et af sine fem børnebørn i armene. Det lyder sympatisk, selvom det er tørre facts. Men ret beset véd vi ingenting om Johanne Podebusk som menneske; vi slutter kun, at hun kæmpede bravt for at holde sammen på familie og formue. Og når vi ingenting véd, vil vi gerne tro det bedste. Men hun *kan* have været både grim og grisk.

Det er bogens sigte at finde frem til det enkelte menneske i middelalderen. Det gøres på vidt forskelligt grundlag, og hvor kildematerialet er spinkelt, nærmer flere af de 14 bidrag sig fiktionen. I et fint lille efterskrift opdeler udgiveren, Brian Patrick McGuire, de enkelte bidrag i fire »genrer«: opdigtede personer, mennesketyper, egentlige rekonstruktioner og levende mennesker, de sidste skildret på grundlag af egne breve og udsagn.

Poul Nilsson har opdigtet tre bønder i 1100-tallets Danmark, *Graham Caie* har